

Kwiecień

2013

***II FORUMOWA PRÓBNA
MATURA Z CHEMII***

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 150 min

1. Sprawdź, czy arkusz zawiera 20 stron (zadania 1-35).
2. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w wyznaczonym na to miejscu, przy każdym z zadań.
3. W rozwiązaniach zadań rachunkowych przedstaw wszystkie obliczenia oraz podaj wynik wraz z jednostką.
4. Pisz czytelnie.
5. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym atramentem.
6. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
7. Zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
8. Możesz korzystać z karty wybranych tablic chemicznych, kalkulatora prostego oraz linijki.

POWODZENIA!

Za poprawne
rozwiązanie
wszystkich
zadań możesz
otrzymać
łącznie
60 punktów

Zadanie 1. (1 pkt)

Pewien pierwiastek X tworzy trójdodatnie kationy o skróconej konfiguracji elektronowej w stanie podstawowym: $[\text{Ar}] 3d^{10}$.

Uzupełnij tabelę, korzystając z podanej informacji.

Symbol pierwiastka X	Liczba atomowa pierwiastka X	Główna liczba kwantowa dla orbitali walencyjnych atomu pierwiastka X	Wzór sumaryczny tlenku pierwiastka X

➤ **Informacja do zadań 2. i 3.**

Jednym ze szkodliwych skutków eksplozji jądrowych jest emisja radioaktywnego nuklidu ^{90}Sr i zastępowanie nim wapnia w tkance kostnej. Nuklid ten emituje promieniowanie β^- o energii 0,55 MeV i wykazuje czas połowicznego zaniku równy 28 lat.

Źródło: Atkins P., *Podstawy chemii fizycznej*, Warszawa 2002

Zadanie 2. (2 pkt)

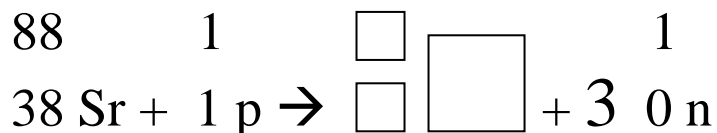
W wyniku eksplozji jądrowej do organizmu noworodka trafiło 0,9 μg izotopu ^{90}Sr . Oblicz, ile atomów tego izotopu pozostanie w jego koście po 56 latach, jeśli stront nie będzie wydzielany w wyniku przemian metabolicznych. ($1\mu\text{g} = 10^{-6}\text{ g}$)

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 3. (1 pkt)

Uzupełnij równanie reakcji jądrowej.

Zadanie 4. (2 pkt)

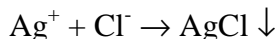
Podkreśl prawidłowe dokończenie każdego zdania.

1. Wypadkowy moment dipolowy różny od zera ($\mu \neq 0$) wykazują następujące cząsteczki:
CO₂, SO₂, SeO₂ / CO₂, COS, CCl₄ / CHCl₃, SO₂, H₂S.
2. Aby wyjaśnić budowę jonu NO₂⁻ (w oparciu o teorię orbitali molekularnych) orbitalom walencyjnym atomu azotu przypisuje się hybrydyzację **sp² / sp / sp³.**
3. Atom potasu ma **większy/mniejszy/jednakowy** promień atomowy w porównaniu z atomem wapnia.
4. W cząsteczce NH₃ kąt między wiązaniami jest najbliższy wartości **107°/120°/109°.**

➤ **Informacja do zadań 5.-6.**

Oznaczanie chlorków metodą Volharda polega na dodaniu do analizowanej próbki nadmiaru roztworu azotan(V) srebra. Azotan(V) srebra wytrąca osad z jonami chlorkowymi, a jego nadmiar, który nie wziął udziału w tej reakcji, odmiareczkowuje się roztworem tiocyjanianu amonu o określonym stężeniu. Jako wskaźnik stosuje się w tym oznaczeniu ałun żelazowo-amonowy (NH₄Fe(SO₄)₂·12H₂O) w środowisku kwaśnym. W punkcie końcowym miareczkowania jony żelaza(III) tworzą z nadmiarem jonów SCN⁻ jony kompleksowe o charakterystycznym, czerwonym zabarwieniu. Przyjmujemy, że liczba koordynacji w tych jonach jest równa 1.

Podczas oznaczania zachodzą reakcje:

oraz reakcja tworzenia kompleksów żelaza(III) z anionami SCN⁻.

Zadanie 5. (2 pkt)

Odważkę technicznego węglanu sodu o masie 3,2040 g, zanieczyszczonego niewielką ilością chlorku sodu, rozpuszczono w wodzie destylowanej. Po zakwaszeniu próbki kwasem azotowym(V) w celu usunięcia anionów węglanowych i dodaniu 25 cm³ roztworu AgNO₃ o stężeniu 0,12 mol·dm⁻³, nadmiar jonów Ag⁺ odmiareczkowano, używając 14,1 cm³ roztworu NH₄SCN o stężeniu 0,09 mol·dm⁻³. Oblicz zawartość chlorku sodu w analizowanej próbce w procentach masowych. Wynik podaj z dokładnością do drugiego miejsca po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 6. (1 pkt)

Podaj wzór sumaryczny jonu kompleksowego, który powstaje w punkcie końcowym miareczkowania.

.....

➤ **Informacja do zadań 7.-9.**

W czterech nieoznaczonych probówkach w przypadkowej kolejności znajdowały się rozcieńczone, wodne roztwory zawierające następujące substancje: **jodek amonu, siarczan(VI) miedzi(II), chlorek glinu** oraz **wodorotlenek pewnego metalu**, którego kationy barwią płomień palnika na **kolor żółtopomarańczowy**. W celu identyfikacji roztworów uczniowie oznaczyli probówki cyframi (od 1 do 4) i wykonali 6 doświadczeń, mieszając badane roztwory metodą każdy z każdym. Wyniki przeprowadzonych doświadczeń zawiera tabela.

Jodek miedzi(II) jest nietrwałym związkiem, ulegającym natychmiast reakcji redoks, w której następuje strącanie się osadu jodku miedzi(I) i zmianą zabarwienia roztworu nad osadem na brunatne. Po dodaniu do probówki, w której przeprowadzono tę reakcję, kleiku skrobiowego, następuje zmiana zabarwienia roztworu na **granatowe**.

Na podstawie: Lipiec T., Szmaj Z., *Chemia analityczna z elementami analizy instrumentalnej*, Warszawa 1980

FORUMOWA PRÓBNA MATURA Z CHEMII

6 kwietnia 2013

Numer próbówki	1	2	3	4
1		doświadczenie I <i>brak objawów</i>	doświadczenie II <i>roztwór zmienia zabarwienie na brunatne, strąca się biały osad</i>	doświadczenie III <i>niebieski, galaretowaty osad</i>
2	<i>brak objawów</i>		doświadczenie IV <i>brak objawów</i>	doświadczenie V <i>biały osad o charakterze amfoterycznym</i>
3	<i>roztwór zmienia zabarwienie na brunatne, strąca się biały osad</i>	<i>brak objawów</i>		doświadczenie VI <i>po ogrzaniu wydziela się gaz o ostrym zapachu</i>
4	<i>niebieski, galaretowaty osad</i>	<i>biały osad o charakterze amfoterycznym</i>	<i>po ogrzaniu wydziela się gaz o ostrym zapachu</i>	

Zadanie 7. (1 pkt)

Korzystając z informacji zamieszczonych w tabeli przyporządkuj poszczególnym próbówkom znajdujące się w nich związki chemiczne. Ich wzory sumaryczne wpisz do poniższej tabeli

Numer próbówki	1	2	3	4
Wzór sumaryczny zidentyfikowanego związku				

Zadanie 8. (2 pkt)

Zapisz w postaci jonowej skróconej równania reakcji będące podstawą identyfikacji w doświadczeniu 2. oraz doświadczeniu 6. Równanie reakcji przeprowadzonej w doświadczeniu 2. musi prowadzić do ostatecznych (trwałych) produktów reakcji.

Doświadczenie 2.:

.....

Doświadczenie 6.:

.....

Zadanie 9. (1 pkt)

Podczas rozpuszczania w wodzie niektórych spośród wymienionych w informacji wprowadzającej substancji zachodzą procesy, przedstawione poniżej schematycznie:

(1) związek X $\rightarrow$ kationy metalu + aniony reszt kwasowych

(2) kation metalu + $H_2O \leftrightarrow$ wodorotlenek + ...

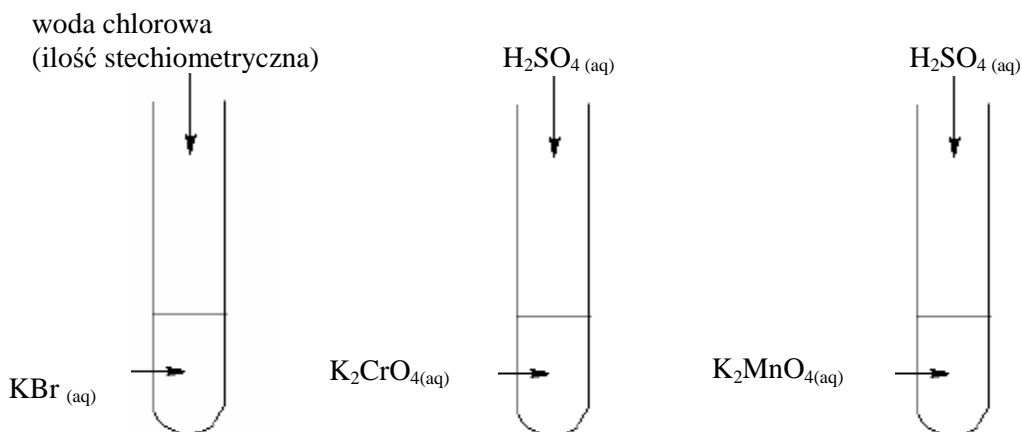
a) Zapisz nazwy wszystkich substancji wymienionych w informacji wprowadzającej, które ulegają obu opisanym procesom.

.....

b) Uzupełnij powyższy schemat (2), wpisując w miejsce kropek wzór odpowiedniego jonu.

➤ **Informacja do zadań 10.-12.**

Uczniowie przeprowadzili 4 doświadczenia, w których wykorzystali m.in. sole potasu. Poniżej przedstawiono w sposób schematyczny przebieg tych doświadczeń:

doświadczenie 1.

doświadczenie 2.

doświadczenie 3.

Osad otrzymany w doświadczeniu 3. odsączono, a na otrzymany kwaśny roztwór o fioletoworóżowej barwie podziałano kilkoma kroplami wody utlenionej (wodnego roztworu nadtlenku wodoru o stężeniu 3%) (**doświadczenie 4.**). W produktach reakcji przebiegającej w doświadczeniu 3. uwzględnij wodę.

Na podstawie: Kolditz L., *Chemia nieorganiczna, cz.2.*, Warszawa 1994

FORUMOWA PRÓBNA MATURA Z CHEMII

6 kwietnia 2013

Zadanie 10. (3 pkt)

Na podstawie informacji wprowadzającej uzupełnij tabelę. Obserwacje powinny zawierać barwę roztworów przed reakcją oraz po reakcji.

Numer doświadczenia	Równanie reakcji w postaci jonowej skróconej	Obserwacje
1		1. Początkowo bezbarwny roztwór przyjmuje zabarwienie brunatne.
2		1.
3		1. Wytrąca się brązowy osad, roztwór zmienia barwę z ciemnozielonej na różowofioletową.
4		1. 2.

Zadanie 11. (1 pkt)

Określ odczyn (kwasowy, obojętny, zasadowy) roztworu otrzymanego w wyniku doświadczenia 1. Odpowiedź uzasadnij odpowiednim równaniem reakcji w postaci cząsteczkowej.

Odczyn roztworu: .....

Uzasadnienie:

.....

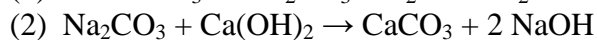
Zadanie 12. (1 pkt)

Uzupełnij zdanie, wpisując określenie wybrane spośród podanych: *katalizy enzymatycznej, autokatalizy, katalizy heterogenicznej*.

Katalizatorem reakcji przeprowadzonej w doświadczeniu 4. są jony Mn^{2+} . Jest to przykład .....

Zadanie 13. (2 pkt)

Proces otrzymywania wodorotlenku sodu można przedstawić dwoma równaniami reakcji:

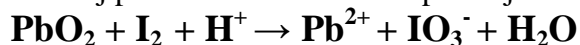
Z jaką wydajnością musi zachodzić pierwsza reakcja, aby przy wydajności drugiej reakcji wynoszącej 83% z 84 kg wodorowęglanu sodu otrzymać 30 kg wodorotlenku sodu? Wynik podaj z dokładnością do drugiego miejsca po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 14. (2 pkt)

Poniżej przedstawiono schemat pewnej reakcji chemicznej:

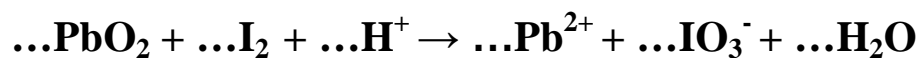
Dobierz współczynniki w powyższym schemacie reakcji redoks metodą bilansu elektronowego. Zapisz równania połówkowe reakcji utleniania i redukcji z uwzględnieniem liczby pobranych i oddanych elektronów (zapis jonowo-elektronowy).

Równanie reakcji utleniania:

.....

Równanie reakcji redukcji:

.....

Zadanie 15. (3 pkt)

Elektrolizie z użyciem elektrod grafitowych poddano roztwór powstały przez rozpuszczenie w wodzie destylowanej 5,92 g pewnego hydratu siarczanu(VI) chromu(III). Elektrolizę prowadzono przez 40 minut prąd o natężeniu 2 A aż do całkowitego wydzielenia chromu. Jednocześnie nie zaobserwowano żadnych procesów ubocznych zachodzących na katodzie.

a. Ustal wzór sumaryczny hydratu siarczanu(VI) chromu(III) $\text{Cr}_2(\text{SO}_4)_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$.

Obliczenia:

Odpowiedź:

b. Zapisz równanie reakcji zachodzącej w czasie procesu elektrolizy na anodzie.

.....

➤ **Informacja do zadań 16.-17.**

Poniżej przedstawiono w tabeli potencjały standardowe wybranych półogniw (w woltach) wraz z równaniami reakcji elektrodowych.

$\text{Cr}^{3+} + 3\text{e}^- \leftrightarrow \text{Cr}$	-0,74 V
$\text{Cu}^{2+} + 2\text{e}^- \leftrightarrow \text{Cu}$	0,34 V
$\text{Fe}^{3+} + \text{e}^- \leftrightarrow \text{Fe}^{2+}$	0,77 V
$\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + 14\text{H}^+ + 6\text{e}^- \leftrightarrow 2\text{Cr}^{3+} + 7\text{H}_2\text{O}$	1,33 V
$\text{Ce}^{4+} + \text{e}^- \leftrightarrow \text{Ce}^{3+}$	1,61 V

Zadanie 16. (1 pkt)

Przedstaw, korzystając wyłącznie z podanych powyżej wartości potencjałów, schemat ogniwa (zgodny z konwencją sztokholmską) o najmniejszej sile elektromotorycznej w warunkach standardowych. Zaznacz znaki elektrod.

.....

Zadanie 17. (2 pkt)

Oblicz potencjał redoks półogniwa $\text{Pt}|\text{Fe}^{2+}, \text{Fe}^{3+}$ w temperaturze 25°C , wiedząc, że stosunek stężeń molowych formy utlenionej do formy zredukowanej wynosi w tym układzie 10. Wynik podaj z dokładnością do drugiego miejsca po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:

➤ **Informacja do zadań 18.-19.**

W roztworze kwaśnym jon bromkowy może być utleniony jodem bromianowym(V) zgodnie z równaniem reakcji: $5\text{Br}^- + \text{BrO}_3^- + 6\text{H}^+ \rightarrow 3\text{Br}_2 + 3\text{H}_2\text{O}$. Reakcja ta umożliwia oznaczenie zawartości fenolu w wodzie w metodzie zwanej bromianometryczną, a jej równanie kinetyczne wyraża się wzorem: $v = k [\text{Br}^-][\text{BrO}_3^-][\text{H}^+]^2$.

Zadanie 18. (2 pkt)

- a) Określ całkowity rząd powyższej reakcji oraz rząd cząstkowy względem jonów H^+ .

rząd całkowity: .....

rząd cząstkowy względem jonów H^+ : .....

- b) Reakcję, o której mowa powyżej, przeprowadzono w dwóch układach, różniących się pH roztworu, ale o tych samych początkowych stężeniach anionów Br^- i BrO_3^- . W układzie A stężenie jonów OH^- na początku reakcji wynosiło $10^{-11} \text{ mol}\cdot\text{dm}^{-3}$, z kolei w układzie B $\text{pH} = 12,5$.

Uzupełnij zdanie, używając odpowiedniego oznaczenia literowego.

Reakcja przebiegała z większą szybkością w układzie .....

Zadanie 19. (1 pkt)

Korzystając z przedstawionego powyżej równania kinetycznego, wyprowadź jednostkę stałej szybkości omawianej reakcji.

Zadanie 20. (2 pkt)

Do 100 cm³ nasyconego roztworu siarczanu(VI) wapnia dodano 12,5 g roztworu chlorku baru o stężeniu 2,5 mol·dm⁻³ i gęstości 1,25 g·cm³ oraz wodę destylowaną, uzyskując łączną objętość 400 cm³.

Określ, na podstawie odpowiednich obliczeń, czy wytrąci się osad siarczanu(VI) baru.

$$K_{SO} \text{ CaSO}_4 = 6,4 \cdot 10^{-5}$$

$$K_{SO} \text{ BaSO}_4 = 1 \cdot 10^{-10}$$

Obliczenia:

Odpowiedź:

➤ **Informacja do zadania 21.**

Literami A i B oznaczono dwa związki chemiczne należące do węglowodorów. Ponadto wiadomo, że:

- W wyniku spalenia 0,08 mola węglowodoru **A** otrzymano 9,62 dm³ tlenku węgla(IV) (objętość odmierzone w temperaturze 20°C i pod ciśnieniem 1013 hPa) oraz taką liczbę cząsteczek wody, jaka reaguje z 18,72 g metalicznego potasu. W cząsteczce związku **A** występują 4 pierwszorzędowe atomy węgla.
- Węglowodór **B** jest homologiem etynu. Gęstość par tego związku względem neonu wynosi 2,7. W cząsteczce węglowodoru **B** żaden z atomów węgla nie jest połączony z jednym ani z dwoma atomami wodoru.

Zadanie 21. (3 pkt)

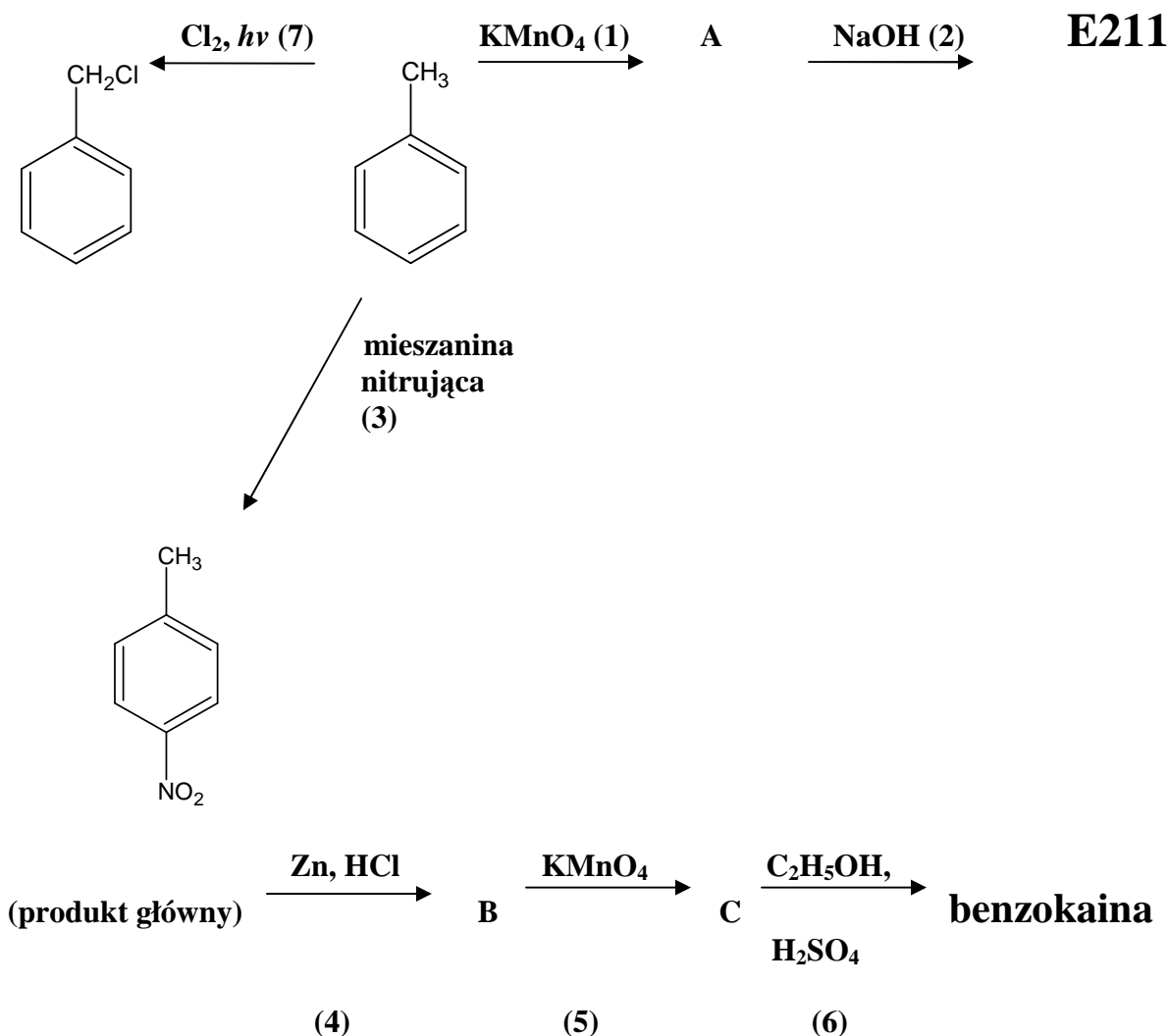
Zapisz wzory półstrukturalne (grupowe) węglowodorów **A** i **B**, o których mowa w powyższej informacji wprowadzającej. Dla obu węglowodorów podaj pełne uzasadnienie toku rozumowania prowadzące do wzorów półstrukturalnych.

A	B
----------	----------

➤ **Informacja do zadań 22.-24.**

Związki aromatyczne mają ogromne zastosowanie w syntezie organicznej. Pierścień benzenowy, pomimo swojego formalnego nienasycenia, jest nieaktywny wobec KMnO_4 czy $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$. Jesteśmy tego świadkami na przykład wówczas, gdy działamy roztworem manganianu(VII) potasu na benzen – zachowuje się on wówczas jak związek nasycony i nie powoduje odbarwienia użytego roztworu. Sam pierścień benzenowy można jednak uwodornić, stosując wysokie ciśnienie i katalizator rodowy. Okazuje się również, że pierścień aromatyczny wywiera silny wpływ na łańcuchy boczne będące grupami alkilowymi. Są one chętnie atakowane przez czynniki utleniające i w miejscu grupy alkilowej powstaje grupa karboksylowa. Z opisanych reakcji korzysta się między innymi w syntezie znanego leku znieczulającego miejscowo, benzokainy, oraz konserwantu o symbolu E211, dodawanego często do żywności.

W nawiasach podano numery kolejnych przemian.

Na podstawie: Clayden J. i in., *Organic chemistry*, Oxford, 2001
McMurry J., *Chemia organiczna t.3.*, Warszawa 2005

Zadanie 22. (2 pkt)

a) Zapisz w postaci cząsteczkowej, używając wzorów półstrukturalnych związków organicznych, równanie reakcji otrzymywania konserwantu E211 ze związku A.

.....

b) Zapisz wzory sumaryczne dwóch związków chemicznych wchodzących w skład mieszaniny nitrującej.

1. ....

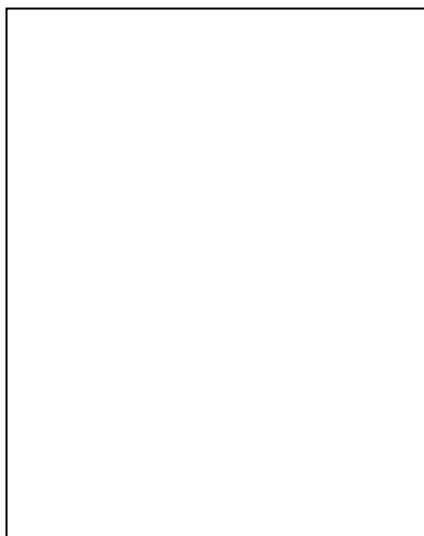
2. ....

Zadanie 23. (2 pkt)

a. Podaj nazwę systematyczną związku będącego produktem reakcji numer 7.

.....

b. Podaj wzór półstrukturalny benzokainy (w formie obojętnej).

Zadanie 24. (2 pkt)

Uzupełnij poniższą tabelę, wpisując odpowiedni typ reakcji (substytucja, eliminacja, addycja) oraz mechanizm, według którego zachodzą (rodnikowy, elektrofilowy, nukleofilowy).

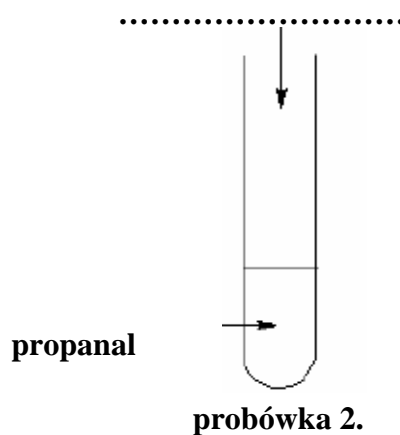
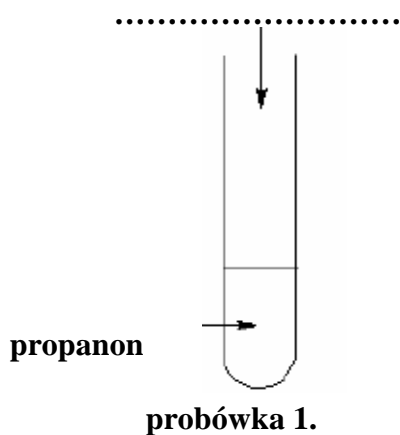
Numer reakcji	Typ reakcji	Mechanizm reakcji
3	substytucja	
6		
7	substytucja	

Zadanie 25. (2 pkt)

Zaprojektuj doświadczenie, które pozwoli na rozróżnienie propanalu ($\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CHO}$) od propanonu (CH_3COCH_3).

a) Wybierz z poniższej listy jeden odczynnik, którego użyjesz do identyfikacji, uwzględniając warunki pracy w laboratorium i uzupełnij schemat doświadczenia, wpisując literowe oznaczenie użytego odczynnika.

- wodny roztwór siarczynu(VI) miedzi(II) [A]
- roztwór jodu w jodku potasu oraz wodny roztwór NaOH [B]
- roztwór chlorku glinu [C]

b) Podaj obserwacje, które pozwolą Ci na rozróżnienie propanalu od propanonu w przeprowadzonym doświadczeniu.

.....

➤ **Informacja do zadań 26.-27.**

Tiole o wzorze ogólnym RSH są siarkowymi analogami alkoholi, w których grupa –OH została zastąpiona grupą –SH (merkaptanową). Grupa ta występuje także w cząsteczce cysteiny – aminokwasu siarkowego. Nazewnictwo tioli jest takie samo jak stosowane dla alkoholi, jedynie zamiast przyrostka –ol dodaje się przyrostek –*tiol*. Utleniając tiole za pomocą Br₂ bądź I₂ otrzymuje się disulfidy o wzorze ogólnym RSSR₁ (R, R₁ oznaczają grupy węglowodorowe). Produktem ubocznym tej reakcji jest odpowiedni halogenowódor.

Źródło: McMurry J., *Chemia organiczna t.3.*, Warszawa 2005

Zadanie 26. (1 pkt)

Zapisz, używając wzorów półstrukturalnych związków organicznych, równanie reakcji utleniania etanotiolu za pomocą I₂.

.....

Zadanie 27. (1 pkt)

Wyjaśnij, w jaki sposób obecność grup merkaptanowych –SH w cząsteczce cysteiny (aminokwasu siarkowego) wpływa na strukturę białka. W odpowiedzi użyj nazwy tego oddziaływania.

.....

.....

Zadanie 28. (3 pkt)

Estry w reakcji z amoniakiem (reakcja amonolizy) lub aminami 1-rzędowymi albo 2-rzędowymi (reakcja aminolizy) ulegają przekształceniu w amidy. Produktem reakcji amonolizy są amidy pierwszorzędowe, natomiast produktami reakcji aminolizy - amidy drugo- lub trzeciorzędowe, w zależności od użytej aminy.

W pewnej aminolizie wykorzystano N-metyloetanoaminę oraz ester X. O estrze X wiadomo, że jego hydroliza kwasowa prowadzi do otrzymania alkoholu Y i kwasu karboksylowego Z. Alkohol Y można również uzyskać w procesie fermentacji alkoholowej glukozy, a kwas Z jest produktem utleniania alkoholu Y.

Źródło: Morrison R., Boyd R., *Chemia organiczna t.1*, Warszawa 2005

a) Zapisz równanie reakcji fermentacji alkoholowej glukozy, używając wzorów sumarycznych związków chemicznych. Określ warunki tej reakcji i zapisz je nad strzałką.

.....

b) Określ rzędowość aminy użytej do reakcji aminolizy.

amina ..... – rzędowa

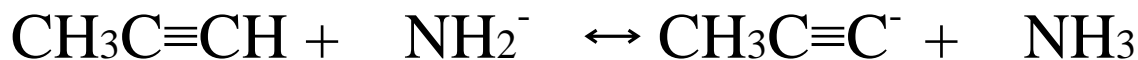
c) Podaj nazwę systematyczną produktu przeprowadzonej reakcji aminolizy.

.....

Zadanie 29. (1 pkt)

Najbardziej uderzającą różnicą we właściwościach chemicznych alkenów i alkinów jest fakt, że alkiny terminalne są słabymi kwasami. Podczas traktowania alkinu terminalnego mocną zasadą, np. amidkiem sodu (NaNH_2), oderwany zostaje terminalny (końcowy) proton i tworzy się anion acetylenkowy. Równanie reakcji propynu z amidkiem sodu w postaci jonowej skróconej przedstawiono poniżej.

Zróżło: McMurry J., *Chemia organiczna*, t.2., Warszawa 2010

Wpisz w odpowiednie miejsca określenia: kwias 1, zasada 1, kwas 2, zasada 2, by ukazywały pary sprzężone kwas-zasada według teorii Brönsteda-Lowry'ego.

Zadanie 30. (2 pkt)

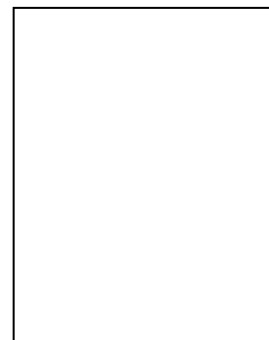
Kwas fumarowy i kwas maleinowy są izomerami geometrycznymi *cis-trans* najprostszego nienasyconego kwasu dikarboksyłowego o wzorze $\text{C}_4\text{H}_4\text{O}_4$. Kwas fumarowy jest izomerem geometrycznym *trans*, natomiast kwas maleinowy jest izomerem geometrycznym *cis*. Kwasy te, jak wszystkie związki z wiązaniami wielokrotnymi pomiędzy atomami węgla, odbarwiają roztwór bromu w tertachlorku węgla. Addycja bromu jest reakcją stereospecyficzną, co powoduje, że w wyniku reakcji z kwasem fumarowym otrzymuje się jeden produkt: dibromopochodną, która – mimo obecności asymetrycznych atomów węgla – nie wykazuje czynności optycznej. Natomiast addycja bromu do kwasu maleinowego powoduje otrzymanie mieszanki enancjomerów w równych ilościach.

Na podstawie: McMurry J., *Chemia organiczna* t. 2. i 4., Warszawa 2005

a) Zapisz wzory rzutowe Fischera produktów addycji bromu do kwasu maleinowego i kwasy fumarowego w wyznaczonych miejscach.

+

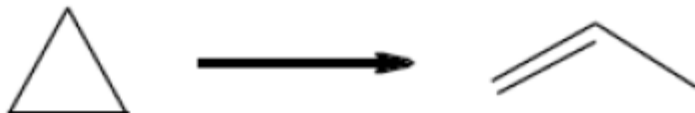

b) Oceń, czy mieszanina produktów otrzymana w wyniku addycji bromu do kwasu maleinowego będzie wykazywała czynność optyczną. Odpowiedź uzasadnij.

.....
.....

Zadanie 31. (3 pkt)

Cyklopropan w podwyższonej temperaturze ulega reakcji izomeryzacji według schematu:

Standardowa entalpia tworzenia cyklopropanu ma wartość 53,3 kJ/mol, a standardowa entalpia tworzenia propenu ma wartość 20,4 kJ/mol.

a) Oblicz efekt energetyczny, jaki towarzyszy izomeryzacji 10,5 g cyklopropanu do propenu. Wynik podaj z dokładnością do pierwszego miejsca po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:

b) Cyklopropan w odpowiednich warunkach ulega reakcjom zachodzącym z rozerwaniem pierścienia cykloalifatycznego. W reakcji cyklopropanu z wodą w środowisku kwaśnym powstaje odpowiedni alkohol pierwszorzędowy.

Zapisz, stosując wzory półstrukturalne związków organicznych, równanie tej reakcji.

.....

Zadanie 32. (1 pkt)

Poniżej przedstawiono 3 stwierdzenia dotyczące związków organicznych.

Oceń prawdziwość tych zdań. Jeśli uznasz, że zdanie jest prawdziwe, wpisz w odpowiednie miejsce w tabeli literę P, a jeśli uznasz, że jest fałszywe – literę F.

Zdanie do oceny	P/F
Wszystkie monosacharydy posiadają właściwości redukujące, czyli dają pozytywny wynik próby z odczynnikami Tollensa, Trommera i Benedicta.	
Produktem reakcji kondensacji mocznika jest acetamid (amid kwasu etanowego).	
Niewielkie ilości etynu (acetyleny) można otrzymać w laboratorium w wyniku reakcji karbidu (CaC_2) z wodą.	

➤ **Informacja do zadania 33.**

Hydroliza enzymatyczna odgrywa ogromną rolę w ustalaniu budowy peptydów. Przykładowo, aminopeptydaza pozwala na odszczepienie aminokwasu N-końcowego, a karboksypeptydaza na odszczepienie aminokwasu C-końcowego. W wyniku działania chymotrypsyny następuje rozszczepienie wiązań peptydowych po **karboksylowej** stronie aminokwasów aromatycznych, np. fenyloalaniny i tyrozyny.

Źródło: McMurry J., *Chemia organiczna t. 4.*, Warszawa 2005

Zadanie 33. (1 pkt)

W wyniku całkowitej hydrolizy kwasowej pewnego tetrapeptydu otrzymano 3 aminokwasy: alaninę (Ala), glicynę (Gly) i fenyloalaninę (Phe). Zarówno aminopeptydaza, jak i karboksypeptydaza odszczepiły taki sam aminokwas, który **nie wykazywał czynności optycznej**. Z kolei hydroliza enzymatyczna z użyciem chymotrypsyny pozwoliła na otrzymanie dwóch dipeptydów.

Na podstawie podanych informacji ustal i zapisz, używając podanych skrótów aminokwasów, sekwencję (kolejność aminokwasów) tego tetrapeptydu.

Sekwencja aminokwasów (od aminokwasu N-końcowego do aminokwasu C-końcowego):

..... - ..... - ..... - .....

Zadanie 34. (1 pkt)

Spośród podanych niżej nazw substancji zaznacz wszystkie te, których dodanie do roztworu białka jaja kurzego spowoduje jego denaturację.

- a) metanal
- b) siarczan(VI) amonu
- c) chlorek potasu
- d) siarczan(VI) miedzi(II)
- e) węglan sodu

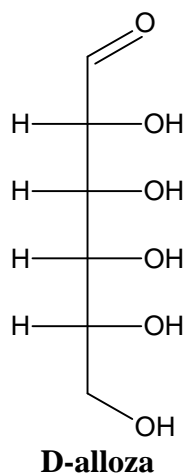
➤ **Informacja do zadania 35.**

Aldozy, w przeciwieństwie do ketoz, można utlenić wodą bromową w obecności wodorowęglanu sodu. Produktami tej reakcji są odpowiednie kwasy aldonowe, które ulegają wewnątrzcząsteczkowej estryfikacji z utworzeniem pięcio- lub sześcioczłonowego pierścienia. Z kolei redukcja grup -CHO aldoz za pomocą tetrahydroboranu sodu (NaBH_4) prowadzi do odpowiednich alkoholi polihydroksylowych.

Źródło: Mastalerz P., *Chemia organiczna*, Wrocław 2000

Zadanie 35. (2 pkt)

Uzupełnij schemat przemian, wpisując w odpowiednie miejsce wzór rzutowy Fischera produktu redukcji D-allozy oraz wzór Hawortha laktonu otrzymanego z kwasu D-allonowego o sześcioczłonowym pierścieniu.

NaBH_4

1. $\text{Br}_2, \text{NaHCO}_3$
2. H_3O^+

